

Сільськогосподарські ландшафти як складова національної культурної спадщини: досвід охорони історичних ландшафтів Італії

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2026.7.1-3/14>

Арїон О.В.

<https://orcid.org/0000-0001-5848-3242>

Надійшла до редакційної колегії 10.01.2026

Київський національний університет імені Тараса
Шевченка, Україна, oarion@knu.ua

Прийнята: 16.04.2026

Анотація. Стаття присвячена аналізу досвіду охорони історичних сільськогосподарських ландшафтів як спадщини та складової регіонального розвитку (на прикладі Італії). Аналіз діяльності UNESCO в контексті охорони культурної спадщини та FAO (проект GIAHS) доводить обґрунтованість охорони унікальних зразків сільських ландшафтів та традиційного господарювання. На основі аналізу наукометричних баз даних встановлена суттєва актуальність подібного дослідження, оскільки в зарубіжних публікаціях проблематика сільськогосподарської спадщини представлена досить широким колом питань, на противагу українським науковим виданням, де публікації з даної тематики практично відсутні. В якості об'єкта дослідження обрано Італію країну з усталеною традицією органічного землеробства, сільського та еногастрономічного туризму, найбільшою в ЄС кількістю зареєстрованих географічних зазначень, що стало можливим внаслідок існування значної кількості збережених практик традиційного господарювання і історичних сільських ландшафтів. Крім того, у попередніх дослідженнях була з'ясована вагома роль, яку у розвитку сільських громад відіграє представленість унікальних агроландшафтів Італії у складі Всесвітньої спадщини UNESCO та світової сільськогосподарської спадщини (GIAHS). Джерельною базою дослідження стали публікації і офіційні видання профільних міжнародних організацій, а також державних установ, партнерських програм, громадських організацій/асоціацій Італії. З'ясовано, що в країні налаштована багаторівнева система охорони сільськогосподарських ландшафтів, що забезпечується діяльністю ряду як державних установ і проєктів під егідою Міністерства сільського господарства, продовольчого суверенітету та лісового господарства Італії, так і громадських об'єднань та низових ініціатив; а питання збереження та валоризації історичних сільських ландшафтів і традиційних господарських практик є невід'ємною складовою політики сільського розвитку Італії, як на державному, так і на регіональному і місцевому рівнях. Аналіз досвіду Італії дозволить в майбутньому визначити певні вектори розвитку України щодо охорони історичних сільськогосподарських ландшафтів та традиційних практик господарювання як національної культурної спадщини, що набуває особливої ваги в контексті втрат земель сільськогосподарського призначення, пов'язаних з війною за Незалежність України.

Ключові слова: культурна спадщина, ландшафт, сільський, сільськогосподарський, традиційний, туризм

Agricultural landscapes as a component of national cultural heritage: the experience of protecting historical landscapes in Italy

Arion Oksana V.

<https://orcid.org/0000-0001-5848-3242>

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, oarion@knu.ua

Abstract. The article is devoted to the analysis of the experience of protecting historical agricultural landscapes as a heritage and a component of regional development (using the example of Italy). The analysis of the activities of UNESCO in the context of the protection of cultural heritage and FAO (GIAHS project) proves the validity of the protection of unique examples of rural landscapes and traditional farming. Analysis of scientometric databases showed that in foreign publications, the problems of agricultural heritage are

addressed across a wide range of issues. At the same time, in Ukrainian scientific publications, there are practically no publications on this topic. Therefore, studies like this are relevant.

Italy was chosen as the object of the study as a country with an established tradition of organic farming, rural tourism, and wine and gastronomic tourism, and the largest number of registered geographical indications in the EU. This was made possible by the country's significant number of preserved traditional farming practices and historic rural landscapes. Furthermore, previous studies have highlighted the important role that the presence of Italy's unique agricultural landscapes in the World Heritage List (UNESCO) and The Globally Important Agricultural Heritage Systems - GIAHS (FAO) plays in the development of rural communities. The research was based on publications and official publications of specialized international organizations, as well as government institutions, partnership programs, and public organizations/associations in Italy. It was found that the country has a multi-level system of agricultural landscape protection, which is ensured by the activities of a number of state institutions and projects under the auspices of the Ministry of Agriculture, Food Sovereignty, and Forestry of Italy, as well as public associations and grassroots initiatives. The issue of preserving and valorizing historical rural landscapes and traditional economic practices is an integral part of Italy's rural development policy at the state, regional, and local levels. Analysis of Italy's experience will allow us to determine the vectors of Ukraine's future development regarding the protection of historical agricultural landscapes and traditional methods of farming as a national cultural heritage, which is of particular importance in the context of the loss of agricultural land due to the Ukrainian War of Independence.

Keywords: cultural heritage, landscape, rural, agricultural, traditional, tourism

Вступ. Останні часи серед перспективних напрямів розвитку сільських регіонів, окрім власне сільського туризму, все частіше називають еногастрономічний туризм, основою розвитку якого стають традиційні продукти і страви, а також продукти з особливим статусом – захищені географічні зазначення. В той же час, аналіз практик еногастрономічного туризму та розвитку системи захищених географічних зазначень в країнах ЄС показує, що потенціал розвитку еногастрономічного туризму не обмежується стравами і продуктами з особливим статусом. Зокрема, в Італії не тільки вина, такі як Barolo, Barbaresco, Soave чи Prosecco займають особливе місце в системі якості ЄС і відзначені категорією DOC/DOCG. Такий же статус мають виноробні райони, де вирощуються відповідні сорти винограду.

Рис. 1. Одна з ділянок виноробного району Langhe-Roero e Monferrato (регіон П'ємонт, Італія) – виноградники Барбареско

Крім того, ці території відзначені UNESCO як виключно цінні агровиробничі і культурні ландшафти: I paesaggi vitivinicoli del Piemonte: Langhe-Roero e Monferrato (рис.1); Colline del Prosecco di Conegliano e Valdobbiadene (Cultural Landscapes, 2025), а традиційні виноградники Соаве (Colline vitate del Soave) визначені FAO як унікальна агроекономічна система і віднесені до об'єктів сільськогосподарської спадщини (проект The Globally Important Agricultural Heritage Systems - GIAHS) (Europe and Central Asia, 2025).

Це дозволяє стверджувати, що не тільки унікальні місцеві продукти чи характерна архітектура сільських населених пунктів можуть бути туристичним ресурсом. Традиційні сільськогосподарські ландшафти, що є відображенням збереженої традиції господарювання, характерної для даної місцевості – ось що формує найпотужніший потенціал розвитку туризму в регіонах аграрної спеціалізації. Унікальні сільськогосподарські ландшафти стали основою кількох з Культурних маршрутів Ради Європи, таких як «Шлях оливкового дерева» та «Шлях виноградної лози» (Cultural Routes, 2025) і, як наслідок, складовою формування туристичного іміджу регіонів і окремих країн, сприяючи диверсифікації його економіки та соціально-економічному розвитку громад. Туристи мають можливість на власні очі спостерігати як тривалий вплив особливої форми традиційного господарювання на природну основу призводить до формування агроландшафту, де виробляється унікальна сировина для виробництва місцевих (крафтових) продуктів за давніми технологіями і страв за традиційними рецептами. Власне ця ж ідея покладена в основу формування стратегій щодо якості та типовості продуктів харчування, зокрема системи захищених географічних зазначень ЄС (Geographical indications and quality schemes explained, 2025).

Отже, говорячи про потенціал охорони окремих сільських ландшафтів на міжнародному рівні ми бачимо два існуючі в наш час напрямки: сільськогосподарські ландшафти як об'єкт охорони в складі культурних ландшафтів ЮНЕСКО та сільськогосподарські ландшафти як самостійний об'єкт охорони в проекті FAO (GIAHS), що дозволяє не тільки зберегти їх як носіїв традиційної/унікальної культури землекористування, а й "підвищити" їх цінність як об'єктів туризму в цілому та актуалізувати як ресурс еногастрономічного туризму, зокрема.

Проблематика охорони сільськогосподарських ландшафтів як складової культурної спадщини має значне поширення в англomовних публікаціях: як показав джерелознавчий аналіз (зокрема, за даними платформ OUCI, ResearchGate, ScienceDirect) їх кількість за період з 2005 року зростає експоненційно, практично подвоюючись кожні 5 років і охоплює широке коло питань в різних регіонах світу. Це, зокрема, охорона сільськогосподарської спадщини як моделі сталого господарювання, складової продовольчої безпеки та регіонального розвитку, ресурсу сталого туризму та заохочення місцевого населення до співпраці і участі у програмах підвищення ефективності та продуктивності в рамках існуючих агровиробничих систем тощо.

На жаль, в Україні на даний час дослідження ландшафтів як складової національної спадщини обмежене поодинокими роботами (Polyvach, K. 2023), а в структурі світової спадщини лише один національний об'єкт (Ancient City of Tauric Chersonese and its Chora, 2013) належить до категорії культурних ландшафтів. Питання ж формування переліку сільськогосподарської спадщини України, аналогічне до глобального проекту GIAHS чи італійського реєстру історично значущих сільських ландшафтів, знаходять відображення лише у вигляді поодиноких згадок (Arion, O., Kupach, T., Olishevskaya, Y., Demianenko, S., 2025).

В якості **об'єкта дослідження** в даній публікації обрано Італію - одну з найбільш популярних туристичних дестинацій світу, країну з усталеною традицією сільського туризму (іт. Agriturismo), органічного землеробства та найбільшою кількістю зареєстрованих географічних зазначень в ЄС, що стало можливим внаслідок існування значної кількості збережених практик традиційного господарювання і історичних сільськогосподарських ландшафтів.

Метою дослідження є охарактеризувати досвід Італії щодо охорони історичних сільськогосподарських ландшафтів як національної культурної спадщини та ресурсу еногастрономічного туризму на рівні як сільських громад, так і держави в цілому, за для пошуку прикладів для України.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження, представлене в даній публікації, спирається на опрацювання відкритих джерел інформації, зокрема публікацій і офіційних видань профільних міжнародних організацій, насамперед UNESCO, FAO, а також Міністерства сільського господарства, продовольства та лісового господарства Італії (MiPAFF), державних установ, партнерських програм, громадських об'єднань Італії та ін. Це дозволило здійснити аналіз сформованої в Італії системи охорони історично значимих сільських ландшафтів та традиційних практик господарювання та їх впливу на розвиток сільських територій Італії.

Результати та їх аналіз. Аналіз World Heritage List, зокрема в категорії «культурні ландшафти», і особливо проекту GIAHS (FAO) показує, що у великому переліку світової природної і культурної спадщини сільськогосподарські ландшафти стають особливим об'єктом охорони. У даному випадку тлумачення сільськогосподарських ландшафтів цілком суголосне *Європейській ландшафтній конвенції*, яка визначає ландшафт як територію, як її сприймають люди, характер якої є результатом дії та взаємодії природних та/або людських факторів (Council of Europe Landscape Convention, 2000).

Таке трактування цілком відповідає значно більшому за вузько-географічне розумінню ландшафту. Це не простий поділ на природні чи антропогенні, не просте виділення сільськогосподарських ландшафтів як одного з видів антропогенних ландшафтів, функціонування яких спрямоване на забезпечення сільськогосподарської діяльності людей. В контексті охорони ландшафтів як культурної спадщини, сільськогосподарські ландшафти розглядаються як культурні, навіть етнокультурні: в кожному регіоні місцеве населення накладає свій відбиток на ландшафт. Місцеві традиції господарювання з часом формують локальний варіант сільськогосподарського ландшафту, навіть якщо він належить до одного класу (орні землі, багаторічні культури, пасовища). Більше того, їх особлива атрактивність та історико-культурна складова виводить сільськогосподарські ландшафти за межі економічної категорії, надаючи їм загально-суспільної цінності. Унікальний сільський пейзаж стає характерною рисою, прикметною особливістю регіону.

Підтвердження цієї думки можна знайти в *Єдиній номенклатурі земних покривів для території Європи* (CORINE Land Cover Classification System). В межах класу сільськогосподарських земель (agricultural areas) виділяють (Updated CLC illustrated nomenclature guidelines, 2019):

- орні землі (arable land) - землі, які використовуються в сівозміні під щорічні рослини, а також перелогові землі, богарні або зрошувані, включно з затопленими посівами (напр., рисові поля та ін.);
- багаторічні культури (permanent crops) – це усі поверхні, зайняті багаторічними культурами, не під сівозміною. Включає деревні культури стандартних для виробництва фруктів культур, таких як великі фруктові сади, оливкові гаї, каштанові гаї, горіхові гаї та чагарникові сади, такі як виноградники та деякі специфічні низькосистемні фруктові плантації, шпалери та виткі рослини;
- пасовища (pastures) - землі, які постійно (не менше 5 років) використовуються для виробництва кормів і де регулярний вплив сільського господарства впливає на природний розвиток природного видового складу трав'янистих рослин. Включає природні або сіяні трав'янисті види, не поліпшені або малополіпшені луки, а також луки, де випасається худоба або відбувається механічна заготівля трави;
- різномірні сільськогосподарські об'єкти (heterogeneous agricultural areas) – однорідні площі однорічних культур та однорічні культури, що вирощуються під лісовими деревами; площі однорічних культур, луки та/або постійні сільськогосподарські культури,

які мозаїчно розташовані в межах однієї території; ландшафти, в межах яких сільськогосподарські культури та пасовища чергуються з природною рослинністю або природними територіями.

На ілюстраціях які містяться у цьому виданні, гарно видно, що наприклад, орні землі чи виноградники візуально відрізняються в різних країнах і часто досить суттєво (рис. 2, рис. 3). І практично для кожного рівня можна знайти приклади ландшафтів, що охороняються на національного чи міжнародному рівні.

а

б

Рис. 2. Ландшафти виноградників: а – пагорби Больцано (Італія); б – поблизу Подгориці (Чорногорія) [Updated CLC illustrated nomenclature guidelines, 2019]

а

б

в

г

Рис. 3. Ландшафти орних земель: а – околиці Відня (Австрія); б – провінція Флеволанд (Нідерланди); в - Мальта; г – околиці Мальме (Швеція) [Updated CLC illustrated nomenclature guidelines, 2019]

Аналіз міжнародної практики та критеріїв, визначених UNESCO та FAO щодо внесення об'єктів в перелік глобальної спадщини, свідчить що першим кроком на цьому шляху є

визначення певного об'єкту, зокрема культурного, сільськогосподарського ландшафту - як об'єкту охорони на національному рівні. Розглянемо практику охорони унікальних сільськогосподарських ландшафтів та традицій господарювання на прикладі Італії.

Міністерством сільського господарства, продовольчого суверенітету та лісового господарства Італії (MiPAFF) у 2012 році було створено **Національний реєстр історично значущих сільських ландшафтів, сільськогосподарської практики та традиційних знань**. Завдання опрацювання заявок на номінацію, ідентифікації і каталогізації традиційних або історичних сільських ландшафтів, практик та пов'язаних з ними традиційних знань, покладено Міністерством на Національну обсерваторію сільського ландшафту, сільськогосподарської практики та традиційних знань (ONPR), засновану 2012 р. Серед іншого до Національного реєстру вносяться ділянки, які після проходження процесу перевірки відповідності визнаються ONPR такими, що гідні реєстрації з метою захисту та покращення історичних сільських ландшафтів по всій країні. Розглядаючи потенційних кандидатів ONPR керується критеріями відбору, які ґрунтуються на історичних характеристиках ландшафту в поєднанні зі збереженням традиційних практик, що сформували і підтримують його функціонування; визначає їхню значущість, цілісність та вразливість і враховує як наукові оцінки, так і цінність, яку вони мають для відповідних громад, окремих осіб та населення в цілому (Paesaggi rurali di interesse storico, pratiche agricole e conoscenze tradizionali, 2025).

Внесені до Реєстру історичні сільські ландшафти, як правило, характеризуються давніми системами культивування та міцними зв'язками з місцевими спільнотами (соціально-економічними системами), які їх створили, а також пов'язані з практиками господарювання, що характеризуються зменшенням використанням зовнішньої допоміжної енергії (механізація, зрошення, внесення хімічних добрив, пестицидів тощо). По суті, їх присутність в ландшафтній структурі регіону демонструє глибоке взаємопроникнення та гармонію між виробничими, екологічними та культурними аспектами певної території. Реєстр містить 32 історичні сільські ландшафти з усієї країни (Elenco Paesaggi rurali di interesse storico, 2025) частина з яких є складовою GIAHS: Fascia pedemontana olivata Assisi – Spoleto; Colline vitate del Soave, або культурної спадщини UNESCO: Conegliano Valdobbiadene - paesaggio del prosecco superiore; Limoneti, vigneti e boschi nel territorio del comune di Amalfi.

Окрім історичних сільськогосподарських ландшафтів, як окрема категорія охорони визначаються *традиційні сільськогосподарські практики*: традиційні практичні знання та методи, пов'язані з довкіллям, сільськогосподарською діяльністю, лісівництвом, скотарством, моделями поселень та методами управління земельними ресурсами, що створюються, вдосконалюються та передаються фермерами з покоління в покоління. Мова йде про складні системи господарювання, що мали вагомий внесок у створення та підтримку пов'язаних з ними традиційних ландшафтів і базуються на різноманітних методах і місцевих знаннях, сформованих «сільською цивілізацією». Серед об'єктів охорони в даній категорії – декілька традицій вирощування виноградної лози, традиції відгінного скотарства, розведення коней, особлива система зрошення тощо. Вони є результатом постійної адаптації до різноманітних та мінливих історичних та екологічних умов країни, забезпечують різноманітні продукти та послуги, а також сприяють якості життя населення (Elenco Pratiche agricole e conoscenze tradizionali, 2025).

Ідея охорони історичних сільськогосподарських ландшафтів та відповідних традиційних практик господарювання має широкий відгук в італійському суспільстві. Однією з найбільш потужних низових ініціатив в цій сфері стало створення у 2023 році **Асоціації сільських ландшафтів історичного значення** - Associazione dei Paesaggi Rurali di Interesse Storico (PRIS), що охоплює різноманітні території з півночі на південь, об'єднані наявністю традиційних сільськогосподарських практик, зразкових прикладів сталого сільського господарства, які десятиліттями демонструють гармонійний взаємозв'язок між суспільством і природою, і здатні стимулювати розвиток місцевої економіки.

Позиціонуючи себе як партнера держави для протидії явищу занедбаності традиційного сільського господарства шляхом збереження сільськогосподарської, ландшафтної та продовольчої спадщини як рушійної сили сталого місцевого розвитку, Асоціація PRIS вбачає свою місію в тому щоб «надати голос історичному сільському господарству, яке виражає наше культурне коріння, нерозривно пов'язане з територією та традиційною працею людини, і може сприяти переходу до сталості на екологічному, економічному та соціальному рівнях» (Associazione PRIS, 2025). У своїй діяльності Асоціація співпрацює з кафедрою ЮНЕСКО «Ландшафти сільськогосподарської спадщини» Університету м. Флоренція (Universita degli Studi di Firenze, UNIFI), а саме Лабораторією ландшафтів та культурної спадщини (CultLab).

В контексті популяризації ідеї збереження і охорони історичних сільських ландшафтів помітну роль відіграє *Інститут послуг для сільськогосподарського та продовольчого ринку* (ISMEA). Основним напрямком діяльності даної установи є створення інформаційних, страхових та фінансових послуг для сільськогосподарського бізнесу. В той же час, ISMEA підтримує регіони щодо реорганізації земельних ресурсів та сприяє зміні поколінь у сільському господарстві на основі спеціального режиму допомоги, схваленого Європейською Комісією. Політика ISMEA виходить з трактування традиційних сільських ландшафтів як результату тисячолітньої діяльності, під час якої сільське господарство змогло пристосуватися до геокліматичних та екологічних аспектів території та до потреб громад, створюючи органічну мозаїку культивованого та природного середовища, яка сьогодні відображається у збереженій функціональності ландшафту та виробництві якісної їжі. Підтримка пов'язаних з ними методів і практик має важливе значення для запуску стратегій щодо якості та типовості продуктів харчування та «місцевого відновлення». Останній термін відноситься до всіх заходів, спрямованих на протидію залишенню сільських населених пунктів, а разом з цим і втраті методів виробництва, традицій, майстерності та культурних цінностей (ISMEA, 2026).

В рамках проекту IS02 "Довкілля", ISMEA передбачила проект IS02.03 "Ландшафт" – за для сприяння валоризації історичних сільських ландшафтів задля захисту та популяризації території, збереження її ідентичності, традицій та місцевих особливостей. Основною метою цього напрямку діяльності ISMEA, яка розпочалася у 2017 році, стало поширення знань про ландшафти, зареєстровані в «Національному реєстрі історичних сільських ландшафтів», з акцентом на їхні унікальні характеристики (сільські, морфологічні, натуралістичні та туристичні) через легкодоступні веб-канали зв'язку. Мета була досягнута шляхом створення карт з описовими зведеними аркушами, що представили 80 історичних сільських ландшафтів всіх регіонів Італії. 12 вересня 2023 р. в Болоньї, на семінарі Національної мережі сільських районів, ISMEA представив результати дослідження, проведеного Міністерством сільськогосподарської, продовольчої та лісової політики і туризму у співпраці з 14 італійськими університетами та кількома міжнародними дослідницькими установами - проект «Карти сільських ландшафтів: місцеві мережі, установи та інструменти» (Le Mappe dei Paesaggi Rurali: le reti locali, le istituzioni e gli strumenti che contano, 2023).

Зміст карт розроблявся у співпраці з місцевими зацікавленими сторонами і містить сукупність сільськогосподарських, геологічних, натуралістичних, культурних даних (характерні елементи ландшафту, панорамні точки, типові продукти, корисні посилання, маршрути, фотографії тощо) доступні через Google My Maps, що дозволяє легко поширювати його за допомогою смартфона. Для кожного ландшафту також створено брошуру, доступну у друкованому та електронному форматі (PDF), де коротко викладено основний зміст онлайн-карти. Ця брошура разом із QR-кодом надає доступ до повної онлайн-карти (Le mappe dei paesaggi rurali, 2026).

Окрім визначення місцезнаходження та загального опису історичного ландшафту, інструмент також дозволяє включати безліч іншої інформації. Як видно на рис. 4 умовними позначеннями на карті представлені об'єкти пов'язані з традиційним землекористуванням,

сільськогосподарськими гідравлічними системами, типовими місцевими продуктами, а також геоморфологічні пам'ятки, пам'ятки історико-архітектурної спадщини, панорамні точки.

Рис. 4. Фрагмент карти історичного сільського ландшафту Ламоле - Греве-ін-К'янті (Італія) на ресурсі GoogleMyMaps [Le mappe dei paesaggi rurali, 2026]

Варто зауважити що діяльність Італії в контексті охорони сільських ландшафтів не є відірваною від загальноєвропейських процесів. Так, вище згадана **Національна мережа сільських районів** (Rete Rurale Nazionale, RRN) – це державна програма, за допомогою якої Італія бере участь у ширшому європейському проєкті (Європейська сільська мережа), започаткованому 2014 року за для підтримки та інтеграції усіх видів діяльності, пов'язаних з розвитком сільських районів. Діяльність RRN реалізується за дворічними планами дій через виконавчі органи CREA (Рада з сільськогосподарських досліджень та аналізу сільськогосподарської економіки) та Ismea та керується Регламентами (ЄС) (№ 2020/2220 № 1305/2013, № 2115/2021). Цілі Rete Rurale Nazionale пов'язані з підтримкою політики розвитку сільських районів шляхом обміну досвідом та знаннями між сільськими районами, а також шляхом покращення впровадження та управління програмами розвитку сільських районів в Італії; забезпечення кращої видимості досягнутих результатів та якомога ширшої участі зацікавлених сторін у розвитку сільських районів з усієї Італії; сприяння участі організацій та адміністрацій, які залучені до розвитку сільських районів, включно з керівними органами, платіжними агентствами, місцевими групами дій (RRN, 2026).

Серед пріоритетів діяльності RRN - комунікація, інформація та обмін знаннями щодо політики розвитку сільських територій, участь зацікавлених сторін у впровадженні політики розвитку сільських районів та скоординована комунікація європейських фондів розвитку сільського господарства, зокрема Європейського фонду сільського господарства та розвитку сільських районів (EAFRD, 2026).

Крім того, сільськогосподарський ландшафт, як результат еволюції сільськогосподарської діяльності в межах первісного природного ландшафту, особливо в районах стародавньої цивілізації, є об'єктом охорони з боку ряду громадських асоціацій,

найбільш відомою з яких є **Italia Nostra** - одна з найстаріших італійських екологічних асоціацій (1955 р.), що займається захистом культурної, мистецької та природної спадщини. Зокрема, серед значної кількості архітектурних об'єктів, що знаходяться в особливому охоронному переліку Italia Nostra – “Lista Rossa” - є ряд об'єктів сільськогосподарського призначення: споруда зерносховища на території вілли XIX ст., фермерський будинок XVII-XVIII ст. в Альберобелло та ін., а також сільськогосподарський ландшафт сільської місцевості Пальмаріна, що є прикладом традиційного фріульського сільськогосподарського ландшафту, який зберігся недоторканим (Lista Rossa, 2026).

Висновки. Сільський ландшафт і традиційні господарські практики, пов'язані з ним, знайшли своє законне місце у сфері політики сільського розвитку Італії на засадах сталого розвитку, як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Як показує досвід Італійської республіки, розуміючи глибоку історико-культурну та суспільну значущість традиційного сільського господарства, в країні налаштована багаторівнева система охорони сільськогосподарських ландшафтів, що забезпечується діяльністю ряду як державних організацій під егідою Міністерства сільського господарства, продовольчого суверенітету та лісового господарства, так і громадських організацій та асоціацій.

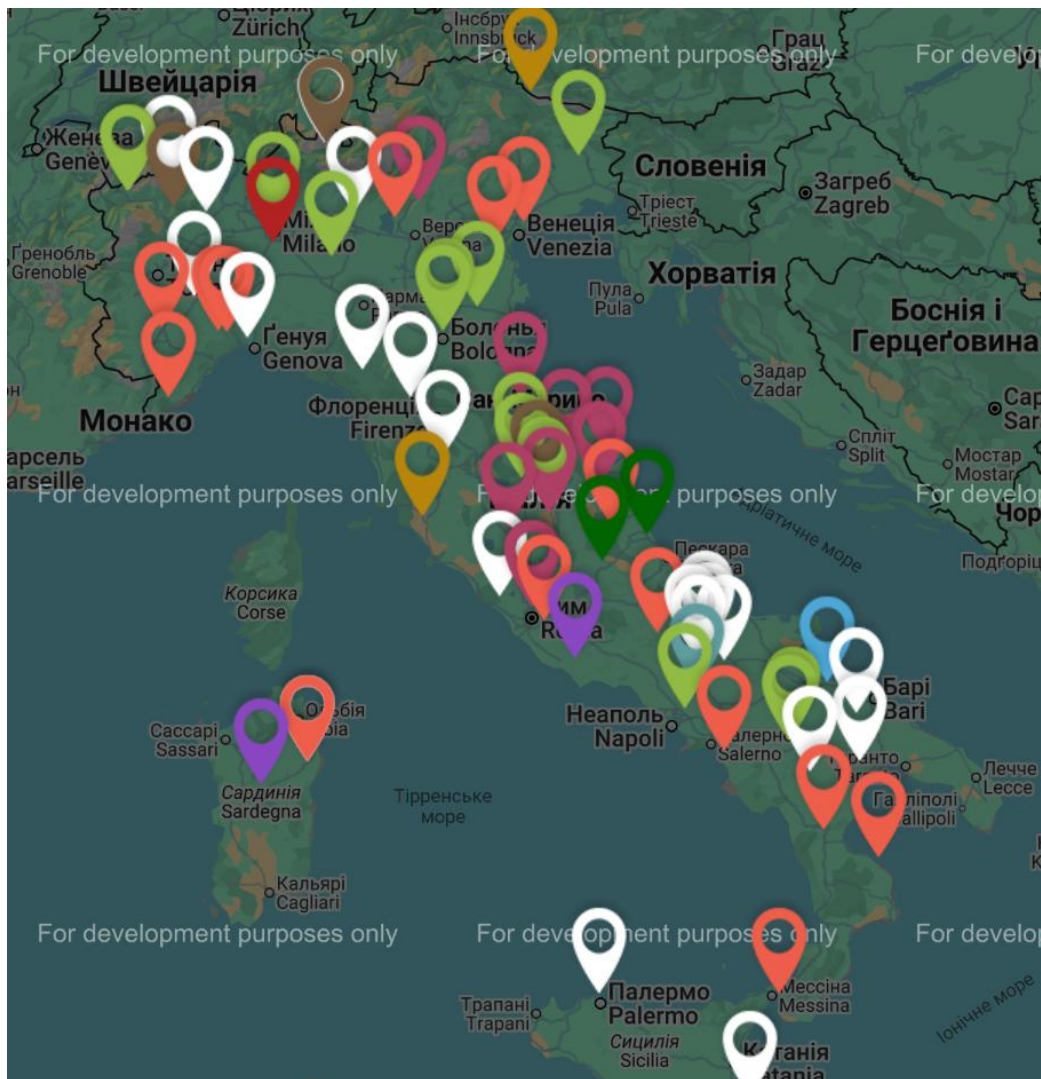

Рис. 5. Мережа регіональних кейсів – переможців конкурсу «BEST PRACTICE» [National Rural Network, 2026]

Аналіз діяльності Національної мережі сільських районів (RRN) дозволяє виділити її як провідну програму в сфері розвитку сільських територій Італії, включно з охороною історичних ландшафтів і традиційних сільськогосподарських практик. На офіційному сайті мережі можна знайти інформацію про значну кількість проєктів, які реалізуються за сприяння та на основі ресурсів RRN. Це і вищезгаданий проєкт «Карти сільських ландшафтів», а також дослідницький проєкт зі створення Національного каталогу історичних сільських ландшафтів (Catalogo nazionale dei paesaggi rurali storici, 2025) та конкурс «Найкращі практики», який розглядає географічно визначені регіональні кейси ефективного та успішного використання ресурсів сільської місцевості (рис.5) (National Rural Network, 2026).

Результатом такої багаторівневої діяльності та партнерської співпраці держави і ряду організацій різного рівня став, зокрема, Національний реєстр історично значущих сільських ландшафтів, сільськогосподарської практики та традиційних знань, окремі об'єкти з якого стали об'єктами охорони відповідних програм в межах діяльності UNESCO та FAO.

Аналіз досвіду Італії дозволить визначити стратегічні напрямки щодо охорони історично значимих сільськогосподарських ландшафтів та традиційних господарських практик в Україні. Власне присутність таких об'єктів в ландшафтній структурі регіонів стане свідченням сталого розвитку, забезпечуючи паритет між виробничим, екологічним та культурним розвитком певної території. Зважаючи на великі втрати земель сільськогосподарського призначення, пов'язані з війною за Незалежність України, дослідження історичних сільських ландшафтів, відповідних господарських традицій та їх каталогізація як національної культурної спадщини виглядає актуальним і має велике суспільне значення.

Заява про конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Список використаних джерел.

- Ancient City of Tauric Chersonese and its Chora (2013). Retrieved from <https://whc.unesco.org/en/list/1411>
- Arion, O., Kupach, T., Olishevskaya, Y., Demianenko, S. (2025). Landshaftna silskohospodarska spadshchyna m. Vylkove // Neohrafiia, kartohrafiia, heohrafichna osvita: istoriia, metodolohiia, praktyka. [Landscape agricultural heritage of Vylkove town // Geography, cartography, geographical education: history, methodology, practice]. Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovych. 50-54. Retrieved from <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13096> (in Ukrainian)
- Associazione PRIS (2025). L'Associazione dei Paesaggi Rurali di Interesse Storico. Retrieved from <https://associazionepris.it/> (in Italian)
- Catalogo nazionale dei paesaggi rurali storici (2025). Ministero per le Politiche Agricole, Alimentari e Forestali. Laboratorio per il Paesaggio e i Beni Culturali (CultLab). Università di Firenze. Retrieved from <https://www.reterurale.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/14339> (in Italian)
- Council of Europe Landscape Convention (2000). European Treaty Series – No.176. Retrieved from <https://rm.coe.int/16807b6bc7>
- Cultural Landscapes (2025). UNESCO. World Heritage Convention. Retrieved from <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/#2>
- Cultural Routes of the Council of Europe programme (2023). Council of Europe. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/home>
- EAFRD (2026). European agricultural fund for rural development. European Commission. Retrieved from https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/european-agricultural-fund-rural-development-eafRD_en
- Elenco Paesaggi rurali di interesse storico (2025). Ministero dell'agricoltura, della sovranità alimentare e delle foreste. Retrieved from <https://www.masaf.gov.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/19342> (in Italian)
- Elenco Pratiche agricole e conoscenze tradizionali (2025). Ministero dell'agricoltura, della sovranità alimentare e delle foreste. Retrieved from <https://www.masaf.gov.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/19343> (in Italian)
- Europe and Central Asia (2025). Globally Important Agricultural Heritage systems (GIAHS), FAO. Retrieved from <https://www.fao.org/giahs/regions/europe-and-central-asia/en>
- Geographical indications and quality schemes explained (2025). Agriculture and rural development, European Commission. Retrieved from https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/geographical-indications-and-quality-schemes-explained_en

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2026.7.1>.

<http://constructgeo.knu.ua>

ISMEA (2026). Istituto di Servizi per il Mercato Agricolo Alimentare. Retrieved from <https://www.ismea.it/>

Italia Nostra (2026). Retrieved from <https://www.italianostra.org/> (in Italian)

Le mappe dei paesaggi rurali (2026). Retrieved from <https://www.reterurale.it/mappepaesaggio> (in Italian)

Le Mappe dei Paesaggi Rurali: le reti locali, le istituzioni e gli strumenti che contano (2023). Retrieved from <https://www.reterurale.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/25193> (in Italian)

Lista Rossa (2026). La “Lista Rossa” dei beni culturali in pericolo. Italia Nostra. Retrieved from <https://www.italianostra.org/lista-rossa/> (in Italian)

National Rural Network (2026). Retrieved from <https://www.reterurale.it/en>

Paesaggi rurali di interesse storico, pratiche agricole e conoscenze tradizionali (2025). Ministero dell'agricoltura, della sovranità alimentare e delle foreste. Retrieved from <https://www.masaf.gov.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/19341> (in Italian)

Polyvach, K. (2023). Kulturnyi landshaft yak spadshchyna: propozytsii dlia Ukrainy z dosvidu okremykh krain Yevropy [Cultural landscape as heritage: proposals for Ukraine from the experience of certain European countries]. Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Geology, Geography, Ecology, (59), 190-208. Retrieved from <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2023-59-14> (in Ukrainian)

RRN (2026). Programma Rete Rurale Nazionale 2014-2022. Retrieved from <https://www.reterurale.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/17032> (in Italian)

Updated CLC illustrated nomenclature guidelines (2019). Environment European Agency. European Topic Centre on Urban, land and soil systems ETC/ULS. Retrieved from https://land.copernicus.eu/content/corine-land-cover-nomenclature-guidelines/docs/pdf/CLC2018_Nomenclature_illustrated_guide_20190510.pdf